

Koch Sándor

Koch Sándor professzort Magyarországon elsősorban szakmai körökben ismerik, a szélesebb nyilvánosság kevésbé, pedig az országban többszázezren köszönhetik neki, hogy megúszták a gyermekbénulást. A polio-labor vezetőjeként a környező országokat éveken keresztül megelőzve - a világon harmadikként - előállította a „Sabin-cseppeket”, megszervezte a tömeges oltást, és a betegség egycsapásra eltűnt hazánkból. Ha hajlandó lett volna megalkudni a politikai rendszerrel, ünnepezt tudós lehetett volna, így azonban eredményeit elhallgatták, őt minden pozícióból kiszorították, nem kapott médianyilvánosságot, és semmiféle állami vagy civil társadalmi elismerést sem. A feszületet az íróasztalán sohasem volt hajlandó lecserélni se Rákosi képre, se Lenin szoborra, pedig többször mondták neki, hogy **“Kokk elvtárs, maga rosszul lássa a problémát.”** Így hát kutatóintézet vagy tanszék helyett maradt neki egy 6 m²-es kis dolgozószoba és egy tudományos tanácsadói státusz, ennyit sikerült kiérdemelnie világraszóló életművével. A Magyar Örökség díjjal talán törleszt valamit a magyar társadalom Koch Sándor felé mérhetetlen adósságából.

Koch Sándor 1925. január 19-én született Budapesten a világhírű mineralógus professzor, a Kossuth-díjas Koch Sándor és a biológia-kémia szakos tanár édesanya gyermekeként. A szegedi Piarista Gimnáziumi érettségét követően 1943-ban az egyetem orvosi fakultására iratkozott be, ahol 1950-ben „Sub Laurea Almae Matris” doktorrá avatták, és nyomban tanársegédi kinevezést kapott. Egyetemi tanulmányainak kezdetétől dolgozott az Ivánovics György akadémikus vezette szegedi Mikrobiológiai Intézetben, így hamarabb lett virológus kutató, mint orvos. 1953-ban már a Humán Oltóanyag Intézet Vírusosztályának vezetésére kap felkérést, ahol sikeresen fejlesztett ki új típusú vakcinákat. Közülük a kiütéses tífusz és a mumpsz elleni készítmény ma is használatos. Az így ismertté vált tehetséges fiatal szakembert áthelyezték az Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) vírusosztályára, és megbízták a polio-laboratórium vezetésével, ugyanis ebben az időben tetőzött hazánkban a gyermekbénulás járvány. Amit vállalt, teljes sikerrel valósította meg: előbb a Salk-vakcinát, majd a „Sabin-cseppeket” állította elő, és a tömeges oltás megszervezésével sikerült a betegséget kiirtania hazánkból. Külön elismerést hivatalosan – sem akkor, sem azóta – nem kapott mindezért, leszámítva egy 600 forintos akadémiai jutalmat.

Koch Sándor tudományos érdeklődése azonban jóval szélesebb körű és magasabb szintű volt, mint az abban az időben nagyon fontos vakcinaelőállítás. A Nobel-díjas francia virológus, a André Lwoff tanulmányútra hívta a párizsi Pasteur Intézetbe, amit – az itthoni „hivatalosságok” kicsinyes akadékoskodása ellenére – nagy tekintélyével ki is erőszakolt. Ezt követően számos figyelemre méltó elméleti virológiai eredményről számolt be közleményeiben, s egyre-másra kapta a felkéréseket külföldi tanulmányutakra, előadásokra. Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) felkérésére ő indította be Iránban a virológiai laboratóriumi vizsgálatokat.

A Semmelweis Orvostudományi Egyetem II. sz. Kórbonctani Intézetbe kerülve a világon elsőként oldotta meg az aorta endotelisjtjeinek folyamatos tenyésztését, majd a matematikai, illetve számítógépes modellezés került érdeklődésének középpontjába. Szenvedélyes nevelői alkatának, gondolatai átütő erejének, és rendkívüli műveltségének köszönhetően sereglettek köré az önkéntes tanítványok. 1976-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetem meghívta címzetes professzorának.

Koch professzort életének nagyobbik szakaszában kevés elismerés és sok méltánytalanság érte. Ezt nem volt mindig könnyű elviselnie. Szerencsére számtalan barátja és tanítványa, s legfőképpen nagyszerű felesége, Ilona asszony (†1996) mindig tartotta benne a lelket. Lehet-e az vigasz, hogy mellőztetését mindenekelőtt tehetségének, jellemének, szókimondó egyenességének köszönhette? A nagy „igazságkeresők” gyakori sorsa ez. Koch Sándor 1995 óta nyugdíjas. Az MTA 1998-ban az Akadémia jelképes babérkoszorújával, az Eötvös koszorúval tüntette ki, a magyar tudomány „nagy öregjeinek” kijáró elismeréssel.

Koch professzor élete gazdag és teljes élet. Tekintetét az el nem múló, időtlen igazságokra függesztve, az emberi lét rejtelméin töprengve él ma – nyolcvanharmadik életévét betöltve – sok-sok ezer kötet könyvével és családi emlékeivel „telerendezett” Sodrás utcai otthonában. *(A Dr. Juhász Nagy Sándor által szerkesztett életrajz alapján, mely a Pillanat, ember, végtelenség című, Koch Sándor 80. születésnapjának tiszteletére kiadott kötetben jelent meg.)*

Freund Tamás